

8. Народний Рух України. Рішення керівних органів Народного Руху України (ухвали, заяви, звернення). Січень – грудень 2008 року / Упорядник І. Шевченко. — К. : Народний Рух України, 2009. — 150 с.
9. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. — Львів : Астролябія, 2009. — 832 с.
10. Павленко І. Ідеологічні трансформації провідних політичних партій України / І. А. Павленко // Стратегічні пріоритети. — 2008. — № 1 (6). — С. 13–19.
11. Партійна система України: особливості становлення, проблеми функціонування, тенденції еволюції (Доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона. — 2010. — № 5. — С. 2–33.
12. Ротар Н. Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду : монографія / Н. Ю. Ротар. — Чернівці : Рута, 2007. — 472 с.
13. Сіра С. Україна партійна. Політико-географічний вимір / С. Сіра. — К. : Світ успіху, 2004. — 136 с.
14. У політичному спектрі вирізняються окремі, більш або менш самостійні течії. Як Ви ставитеся до наведених ідеологічних течій [Електронний ресурс] : Соціологічне опитування Центру Разумкова, проведене 20–29 листопада 2008 року. — Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/journal.php/poll.php?-lng=UKR&poll_id=338.
15. Шведа Ю. Партії та вибори : енциклопедичний словник / Ю. Р. Шведа. — Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. — 750 с.
16. Шведа Ю. Політичні партії : енциклопедичний словник / Ю. Шведа. — Львів : Астролябія, 2004. — 500 с.
17. Grundwissen Politik / Redaktion und Gesamtkonzeption : Ludwig Watzal. — Bonn : Bundeszentrale für politische Bildung, 1993. — S. 47–88.
18. Kirchheimer O. Der Wandel des westeuropäischen Parteiensystems / O. Kirchheimer // Politische Vierteljahresschrift. — 1965. — № 6. — S. 20–41.
19. Mair P. The Electoral Universe of Small Parties in Postwar Western Europe / P. Mair // Small Parties in Western Europe. Comparative and National Perspectives. — London : Sage, 1991. — P. 42–70.
20. Panebianco A. Political Parties: Organization and Power / A. Panebianco. — Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1978. — 318 p.

Features of the contemporary state of national-democratic parties in the political system of Ukraine are analyzed.

Keywords: *national-democratic parties, political system, party system.*

Выясняются особенности современного положения национально-демократических партий в политической системе Украины.

Ключевые слова: *национально-демократические партии, политическая система, партийная система.*

УДК 323.21
ББК 66.3(4УКР)

*Василь Марчук,
Андрій Матійчук*

ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

У статті визначено чинники інституціоналізації громадянського суспільства в Україні, які відображають соціокультурні, соціально-політичні та політико-культурні аспекти процесу. Серед них акцентовано увагу на консолідації суспільства, соціальному діалозі, політичній комунікації, соціально-політичній ідентифікованості тощо.

Ключові слова: *громадянське суспільство, соціальне партнерство, соціальний діалог, громадська думка, національна ідея, політична комунікація, політичний інститут.*

Трансформація суспільно-політичних відносин та набуття ними демократичних ознак відбувається у контексті формування та інституціоналізації громадянського суспільства. Внаслідок зростання ролі громадянина та громади як політичних акторів

можемо стверджувати як про спорідненість, так і про зрощення двох вищезгаданих процесів. Розвиток громадянського суспільства в Україні на сучасному етапі зумовлюється як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Специфіку ж вітчизняної моделі модернізації суспільної структури визначають, передусім, політико-культурні фактори. Саме вони враховують й індивідуальне сприйняття політичної дійсності, і можливості участі та впливу на владно-державні компоненти політичної системи суспільства.

Таким чином, метою наукового дослідження є виявлення чинників політико-культурного впливу на процес інституціоналізації громадянського суспільства в сучасній Україні та якісних характеристик, що визначають ефективність цього впливу.

Конструкт «громадянське суспільство» достатньо добре досліджений в науці. Класичні роботи належать авторству К. Боулдінга, Дж. Коена, Л. Козера, С. Ліпсета, Н. Таркова, Д. Уоткінса та ін. Аналіз дослідження сучасних тенденцій громадянського суспільства міститься у працях Л. Алексєєвої, К. Гаджиева, В. Нерсисянца, В. Нікітіна, Н. Мотрошилової, Т. Ойзермана, Ю. Різника, В. Хороса, О. Яницького та ін.

Серед праць українських учених, які досліджують питання сутності та функціонування громадянського суспільства, доцільно відзначити роботи В. Андрушенка, В. Бакуменка, В. Горбатенка, І. Грицяка, Г. Зеленько, А. Карася, Ю. Ковбасюка, А. Колодій, І. Кресіної, А. Пахарєва, М. Пірен, В. Ребкала, В. Рижих, Ю. Римаренка, Ф. Рудича, С. Телешуна, В. Шинкарука, Г. Щедрової та ін. Визначення впливу інституціональних чинників на формування громадянського суспільства у контексті сучасних державно-управлінських процесів частково лягло в основу наукових пошуків Л. Балущкої, О. Дегтяр, М. Кармазіної, Ф. Медведя, А. Медвідь, М. Михальченка, О. Петроє, О. Ямельницького.

Громадянське суспільство на етапі інституціоналізації завжди знаходиться у площині взаємодії багатьох суспільно-політичних інститутів і залежить від ряду чинників, які мають різне походження. Специфіка побудови українського громадянського суспільства полягає у поєднанні європейської традиції та національного контексту. Таким чином, можна визначити зовнішні та внутрішні чинники інституціоналізації громадянського суспільства. Якщо перші корегують загальну його модель, то другі – формують специфічні риси, притаманні виключно цьому громадянському суспільству.

Політико-культурні характеристики громадянського суспільства є одними з основних внутрішніх чинників його інституціоналізації. Зважаючи на розгалужену структуру громадянського суспільства, доцільно диференціювати фактори культурно-політичного впливу на якісну трансформацію українського суспільства. Безумовно, важливо врахувати усі три взаємопов'язані складові зазначених чинників – соціально-політичну, соціокультурну, культурно-політичну.

Якісна динаміка внутрішніх змін суспільства неможлива без консолідації різних соціальних груп, верств, прошарків. Вона зумовлюється наявністю певних рис. По-перше, це соціальне партнерство як стратегія і практика цивільного мирного, неконфронтаційного співіснування та спосіб урегулювання соціальних відносин різних груп інтересів і держави, в основі якого лежить соціальний діалог [11, с. 183].

Власне, конструктивний соціальний діалог – це ще один чинник внутрішньої інституціоналізації громадянського суспільства. Як визначає О. Петроє, життєво важливим питанням, що стоїть перед громадянськими суспільствами і урядами сучасних демократій, є розвиток представницької демократії, стрижнем якої є соціальний діалог [12, с. 64]. З іншого ж боку, рівень зрілості громадянського суспільства зумовлює ступінь функціональності суспільного договору як такого. Змістовно ж інтерпретує сутність соціального діалогу Закон України «Про соціальний

діалог в Україні», де останній сформульовано як процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [5].

Досить показово стан партнерських відносин в українському суспільстві простежується на прикладі функціонування профспілок. Їхня кількісна характеристика красномовно представлена відповідними організаціями у сфері усіх видів і напрямків промислових, виробничих, професійних, галузевих відносин. Якісну ж складову демонструють дані соціологічного дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова «Чи довіряєте Ви профспілкам?» [15]. Відповідно до моніторингу думок респондентів, середньостатистично повністю довіряють інституту профспілок 6,3 % опитаних, повністю не довіряють 25,7 %, не мають чіткого уявлення про дієвість профспілок 22,8 % респондентів. Інші ж 45,2 % ситуативно схиляються до хитких відповідей «скоріше довіряю» чи «скоріше не довіряю». Динаміка зміни громадської думки демонструє зниження довіри найманих працівників до профспілок та їхньої ролі як соціальних партнерів. Якісна трансформація інституту профспілок, яка б врахувала потенціал самоорганізації населення та системних можливостей сторони роботодавця та державної верхівки тієї чи іншої галузі, могла б позитивно вплинути на ступінь довіри населення та мотивувала б працівників у бік активної громадянської позиції та ініціативи.

Третім важливим чинником інституціоналізації громадянського суспільства є стабілізація соціальної стратифікації через розвиток «середнього класу» та активізацію людського потенціалу. Український дослідник М. Михальченко наголошує, що основою даного процесу є практичне втілення елементів раціональної влади та політичної бюрократії, зростання здатності політичної системи адаптуватися до нових соціальних зразків, подолання відчуження населення від політичного життя й забезпечення його групової й індивідуальної участі у ньому, постійне вдосконалення нормативної та ціннісної систем суспільства [10, с. 237-245].

Ще один інституційний фактор розбудови громадянського суспільства виокремив Ф. Медвідь, а саме – створення диференційованої політичної структури з високою спеціалізацією ролей та інститутів [9]. Не менш важливого значення у цьому контексті набуває такий чинник, як участь неурядових громадських організацій у процесі ухвалення політичних рішень. Серед усіх форм участі неурядових організацій у провадженні державної політики свою ефективність підтвердили такі:

- вплив неурядових аналітичних центрів на розробку та прийняття владних рішень;
- участь у забезпеченні демократичного, прозорого та чесного характеру виборів у органи державної влади всіх рівнів та місцевого самоврядування;
- участь у роботі громадських рад і колегій створених при центральних органах влади;
- виконання функції громадського контролю [17].

Враховуючи кількість легалізованих неурядових громадських формувань, яких Міністерством юстиції України зареєстровано понад 50 тисяч [13], варто розширювати можливості їхньої ефективної участі на формування, прийняття та реалізацію політико-управлінських рішень. Безумовно, це вплине на трансформацію кількісних показників у якісні.

У контексті дослідження соціокультурних чинників впливу на процес інституціоналізації громадянського суспільства вважаємо доцільним наголосити на пріоритетності таких:

- розвиток громадської думки;
- формування і репрезентація національної ідеї;
- посилення соціально-політичної ідентифікованості населення.

У контексті досліджуваної проблеми громадську думку варто розглядати як соціальний інститут, а не як оціночну складову суспільної свідомості. Реалізація провідних функцій громадської думки, таких як адаптація через соціалізацію та виховання, регуляція різнорівневих відносин, контроль, захист, директивний вплив на владу, продукують внутрішній поштовх суспільства до якісного оновлення, підсумковим етапом якого є послідовна інституціоналізація громадянського суспільства.

На сьогодні громадська думка вийшла далеко за межі наукової категорії. Це предмет досліджень соціологічних агенцій усіх рівнів – від міжнародного, національного до локального. Натомість, даючи оцінку моніторингу громадської думки в Україні, дослідниця Л. Балущька зазначає, що лише порівняно невелика кількість українських центрів опитування суспільного моніторингу сприймаються як незалежні та такі, що не працюють на замовлення, а відображають реальні картини громадської позиції з тієї чи іншої проблематики [1, с. 203]. У галузі соціологічних досліджень широкий спектр моніторингу громадської думки забезпечують такі установи загальнонаціонального значення, як «Український центр економічних і політичних досліджень ім. Олександра Разумкова», «Інститут соціології НАНУ», «СОЦІС, Центр соціальних та політичних досліджень», «Український інститут соціальних досліджень», Research & Branding Group, Всеукраїнська соціологічна служба, Фонд «Демократичні ініціативи» тощо. На місцевому рівні – регіональні центри політичних досліджень (ЦПД), що працюють при відповідних університетах, приміром, у Львові, Тернополі, Донецьку, Дніпропетровську, Івано-Франківську. Варто також назвати професійні регіональні соціологічні структури, такі як: Центр «Соціоінформ» (Львів), Центр «Соціополіс», Центр «Соціомакет» (Дніпропетровськ), «Українське демократичне коло», Служба «Український барометр» (Київ) та інші [1, с. 203].

Проблема формування і формулювання національної ідеї була й залишається питанням більш наукової, аніж емпіричної площини. На думку І. Ільїна, вік національної ідеї – це вік самої нації [6, с. 283]. Зазвичай національна ідея постійно оновлюється, що зумовлюється тими чи іншими історичними обставинами. Несформованість національної ідеї тотожна частковій інституціоналізації українського громадянського суспільства. Відсутність цілісної стратегії розвитку держави через розпорошеність і неоднорідність політичної еліти не дає можливість створити сталий концепт національної ідеї, який був би здатен консолідувати націю, народ, активне суспільство. З огляду на це, мета модернізації суспільно-політичних відносин з подальшим формуванням повноцінного громадянського суспільства може претендувати на частину загальнодержавної національної ідеї України. Саме критерію здатності консолідувати суспільство повинна відповідати ідея національної єдності.

Професор соціології Нью-Йоркського університету К. Келгон наголошує, що основу національної ідеї становить набір понять і визначальних рис, цінностей, за допомогою яких нації знаходять шлях до єдності [3]. Такими ціннісними поняттями є ідея неподільності нації, ототожнення населення з нацією, безпосереднє ототожнення індивіда з нацією тощо.

Власне соціально-політична, національна ідентифікованість для сучасної України є досить необхідною умовою для соціальної консолідації та політичної

стабільності як такої. Ю. Габермас з цього приводу зазначає, що усвідомлення національної належності виникає з визначення динаміки, яка тільки тоді здатна охопити населення, коли останнє вже відірване від своїх прошарково-соціальних зв'язків процесами економічної та суспільної модернізації, коли воно як наслідок модернізоване [2, с. 213]. Натомість, модерна наука проголосила приход постнаціональної епохи. Так, норвезький антрополог Т. Г. Еріксен трактує націю як «продукт епохи націоналізму», що виникає тоді, коли група впливових людей вирішує, що саме так має бути, і в більшості випадків нація постає як явище, породжене міською елітою [19, с. 105]. Українська дійсність спричинила інше ставлення до нації, вкладаючи у це поняття елементи об'єднавчого фактору. Він обумовлює й актуалізацію якісного патріотичного виховання через ідентифікацію громадянина як частини громадянського суспільства у державі, а особи – як частини консолідованої групи з нацією.

Останній, але найбільш сутнісний аспект у визначенні чинників розбудови громадянського суспільства, втілений у культурно-політичній складовій. Сучасна політична наука досить вичерпно дослідила такі аспекти політичної культури, як політичні цінності, ідеали, стереотипи, орієнтації. Однак у розрізі вітчизняних подій протягом 2013-2016 рр., коли швидкість поширення інформації прямо впливала на формування суспільних настроїв та переконань, набуває актуальності інформаційно-комунікативна складова процесу інституціоналізації громадянського суспільства.

Консолідоване громадянське суспільство може паритетно взаємодіяти з державою через процес політичної комунікації. Головною умовою для неї має стати забезпечення у суспільстві ідеологічного плюралізму. Для ефективної політичної комунікації суспільство має набути таких характеристик, як внутрішня злагодженість, толерантність, взаємоповага. Безпосередній моніторинг громадської думки виявив такий набір наявних в Україні форм політичної комунікації:

- «громадські приймальні»;
- зустрічі з виборцями;
- листування з виборцями, поширення листівок, вітання;
- інформування у ЗМІ;
- розвиток соціальних мереж;
- проведення громадських слухань;
- розвиток співпраці з НУО, експертами;
- використання піар-заходів (фестивалі);
- «місцевий референдум», якій практично не застосовується як форма вирішення питань громади [16].

Питання інформаційної прозорості передусім передбачає можливість мати доступ до альтернативних джерел інформації. Інформаційна прозорість влади – це один із провідних чинників, що впливає на сприйняття влади суспільством. Українська дослідниця М. Кармазіна зауважує, що попри існування значної кількості каналів надходження інформації від населення до влади й у зворотному напрямі і форм спілкування громадян із владою, можна стверджувати, що ступінь інформованості суспільства про українську владу є вкрай низьким, як і ступінь розуміння рішень влади [7]. Інституціоналізація громадянського суспільства не може бути цілісним і доконаним процесом, маючи дефіцит каналів обміну, отримання й передачі інформації з владними інститутами в обох напрямках.

Очевидно, що частково може вплинути на процес формування громадянського суспільства створення розгалуженої мережі незалежних і неупереджених засобів масової інформації. Останні у сучасних умовах вже трансформувалися у соціальні інститути громадянського суспільства, хоча й не виконують свої функції у повній мірі.

Реалізуючи ж право на свободу слова, ЗМІ можуть самостійно виявляти негативні явища й факти діяльності державних та інших формувань, давати оцінку подіям внутрішнього та міжнародного життя. А новий формат мас-медіа у вигляді блогосфери дозволив створити своєрідну трибуну громадської думки, стати джерелом відображення настроїв мас, а отже, і показником результативності заходів, до яких вдається держава. Із розвитком інтернет-технологій платформою для обміну інформацією та суспільних запитів стали соціальні мережі. У той же час ще Е. Сміт у роботі «Національна ідентичність», ілюструючи вплив інформаційних мереж на локальні суспільства (держави), зазначає, що «створеним інформаційним мережам годі вміститися навіть у найбільшому з національних утворень; водночас вони стають матеріальною основою злиття національних культур у регіональні і навіть формування глобальної культури» [14, с. 161]. Це визначає ризики, з якими стикаються національні громадянські суспільства по всьому світові.

Отже, сьогодні громадянське суспільство являє собою інституціоналізований самоорганізований феномен, суспільство вільних, рівноправних, політично свідомих громадян та їхніх спільнот. Останні є відносно незалежними від держави, але взаємодіють з нею у межах права. Як носій суверенітету, розвинене громадянське суспільство здатне справляти солідарний вплив на формування та реалізацію державно-політичних рішень щодо дотримання прав і свобод людини та громадянина, забезпечення гарантій їхнього вільного розвитку, самовизначення і самореалізації. Натомість суспільство не здатне трансформуватися й досягти стану громадянського без впливу певних чинників.

Враховуючи перебіг становлення громадянського суспільства, можемо констатувати, що модернізація українського суспільства відбувається на основі синтезу національної спадщини та відповідних інновацій світового розвитку. Період же 2013-2016 років довів, що ступінь самоорганізації українського суспільства значно вищий за рівень консолідованості політичної еліти. Події другого Майдану у 2013-2014 роках, що отримав назву Революції Гідності, ознаменував хоч і різкий, але якісний етап оновлення суспільства.

Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» у 2014 р. провів експертне опитування представників 73 громадських організацій на тему «Майдан і громадянське суспільство». За результатами моніторингу, близько 35 % опитаних вважають, що завдяки Майдану громадянське суспільство в Україні вже зробило значні кроки у своєму розвитку. 73 % зазначили, що Майдан потужно вплинув на громадянську активність людей; 70 % – що було вироблено навички та технології самоорганізації; 66 % – що Майдан примножив «соціальний капітал». Натомість 59 % респондентів зауважили, що Майдан виявив відсутність технологій взаємодії громадянського суспільства з політичним середовищем. Для 49 % опитаних після подій Майдану стало очевидним, що в Україні відсутні стабільні структурні зв'язки між організаціями, а в країні немає перспективних програм трансформації суспільства [8].

У науковому дослідженні був визначений комплекс факторів політико-культурного впливу на процес інституціоналізації громадянського суспільства. З метою визначення провідних аспектів означеної проблеми застосовано диференційований підхід до чинників переважно неполітичного впливу, серед яких соціально-політичні, культурно-політичні та соціокультурні. Саме аналіз постійно взаємодіючих факторів дозволив дійти висновку, що головною потребою українського громадянського суспільства, яке й досі перебуває на етапі становлення, є загальна консолідація громадян. На думку автора, забезпечити означену консолідацію можуть такі чинники, як соціальне партнерство, сформована національна ідея, розвиток соціального діалогу, стала соціальна стратифікація, політична комунікація, соціально-політична та

національна ідентифікованість населення. Враховуючи останні зміни у суспільстві, варто використати набутий досвід самоорганізації громадян й доповнити його інституційним змістом через послідовне унормування суспільно-політичних відносин.

1. Балуцька Л. Громадська думка як складова процесу інституціалізації демократії в сучасній Україні / Л. Балуцька // Вісник Львівського університету: Сер. : філософсько-політологічні студії. — 2012. — Вип. 2. — С. 198–204.
2. Габермас Ю. Гражданство и национальная идентичность / Ю. Габермас // Демократия. Разум. Нравственность. Московские лекции и интервью. — М. : Ками, 1995. — 245 с.
3. Голембіовська А. Єдність нації – національна ідея [Електронний ресурс] / А. Голембіовська. — Режим доступу : http://www.ya.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1242:2012-04-12-09-11-45&catid=40:2010-08-29-07-09-53&Itemid=128.
4. Дегтяр О. А. Інституціональні чинники формування громадянського суспільства / О. А. Дегтяр // Інвестиції : практика та досвід. — 2013. — № 21. — С. 126–129.
5. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» № 2862-VI від 23 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України — 2011. — № 28. — ст. 255.
6. Ильин И. Путь к очевидности / И. Ильин. — М. : Республика, 2001. — 432 с.
7. Кармазіна М. Інформаційна прозорість влади : українська ситуація [Електронний ресурс] / М. Кармазіна // Наукові записки Інституту політичних та етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України. — № 4 (60). — 2013. — Режим доступу : http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_60/karmazina_informatsiina.pdf.
8. Майдан і громадянське суспільство – опитування експертів [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». — Режим доступу : <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/maidan-i-gromadjanske-suspiilstvo---opituvannja-ekspertiv.htm>.
9. Медвідь Ф. Інституалізація громадянського суспільства в Україні в умовах політичної модернізації / А. Медвідь, Ф. Медвідь // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. — 2011. — № 6 (56). — С. 175–186.
10. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність : запасний гравець Європи / М. І. Михальченко. — Дрогобич : ВФ «Відродження», 2004. — 488 с.
11. Пашенко І. Н. Економіка праці та соціально-трудові відносини / І. Н. Пашенко. — Львів : Магнолія, 2009. — 260 с.
12. Петроє О. М. Соціальний діалог як інститут державного управління : [навч.-метод. матеріали] / О. М. Петроє ; [упоряд. В. В. Святненко]. — К. : НАДУ, 2013. — 84 с.
13. Семьоркіна О. М. Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства [Електронний ресурс] / О. М. Семьоркіна // Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. — Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/33565>.
14. Сміт Д. Е. Національна ідентичність / Е. Д. Сміт. — К. : Основи, 1994. — 224 с.
15. Соціологічне опитування «Чи довіряєте Ви профспілкам?» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова // Режим доступу: http://www.gazumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=84.
16. Тищенко Ю. Аналітичний звіт за результатами фокус-групового дослідження «Стан політичної комунікації в регіонах України», вересень 2013 р. [Електронний ресурс] / Ю. Тищенко // Офіційний веб-сайт УНЦПД. — Режим доступу : [http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/fg_report_communication_party2013\(1\).](http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/fg_report_communication_party2013(1).)
17. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні : посібник. — К. : Ленвіт, 2012. — 64 с.
18. Ямельницький О. Політико-культурні чинники мобілізації до політичної участі / Олег Ямельницький // Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. — 2014. — № 26. — С. 87–93.
19. Eriksen Th. H. Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives / Th. H. Eriksen. — London, 1993. — 256 p.

In the article the factors of institutionalization of civil society in Ukraine, which reflect the socio-cultural, socio-political, political and cultural aspects of the process, are defined. Among them attention is focused on the consolidation of society, social dialogue, political communication, social and political identification etc.

Key words: *civil society, social partnership, social dialogue, public opinion, national idea, political communication, political institution.*

В статье определены факторы институционализации гражданского общества в Украине, которые отражают социокультурные, социально-политические и политико-культурные аспекты процесса. Среди них акцентировано внимание на консолидации общества, социальном диалоге, политической коммуникации, социально-политической идентифицированности тому подобное.

Ключевые слова: гражданское общество, социальное партнерство, социальный диалог, общественное мнение, национальная идея, политическая коммуникация, политический институт.

УДКК 32: 37.9
ББК 66.011.1

Наталія Шотурма

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розглянуто проблеми комунікації громадян з органами місцевого самоврядування через доступ до публічної інформації, що свідчить про недостатню організацію роботи щодо його забезпечення, а також порушує вимоги законодавства та перешкоджає в її отриманні запитувачами.

Ключові слова: публічна інформація, органи місцевого самоврядування, громадськість, комунікація, прозорість, відкритість.

В умовах запровадження процесів децентралізації та конституційної реформи діяльність органів місцевого самоврядування значно залежить від прозорості й відкритості влади, можливостей вільного доступу до інформації. Значення інформаційної відкритості в місцевому управлінні визнається ступенем довіри між громадянами та органами державної влади, а також розвитком принципів участі громадськості, що є одним з основних аспектів належного урядування. Комунікація – це двостороннє спілкування влади з громадянами посередництвом різних комунікативних каналів та інструментів.

Утвердження та забезпечення права на інформацію є прямим обов'язком держави та її органів відповідно до ст.3 Конституції України [5]. Визнання та встановлення гарантій права на інформацію в державі відображають рівень дотримання нею вимог міжнародних принципів та стандартів прав людини, розвитку й утвердження демократичних і правових цінностей.

Варто зазначити, що однією із передумов сталого демократичного розвитку суспільства є інформаційна відкритість. Саме відкритість влади, її спроможність і готовність до діалогу з різними суспільними силами здебільшого визначають внутрішньополітичну ситуацію й загалом впливають на процеси соціально-економічного розвитку регіонів.

Закладені підвалини регулювання інформаційних відносин декларують упровадження в органах місцевого самоврядування базових компонентів європейської моделі відкритості та прозорості інформації, підвищення її якості й доступності для надання можливості людині, громадянину, інститутам громадського суспільства брати участь у місцевих справах, доступу до суспільно важливої інформації, що сприяє захисту прав людини.

Засадничий принцип прозорості передбачає, що органи місцевого самоврядування й управління надають громадянам повну інформацію про свою діяльність і важливі для суспільства питання, якими займається місцева влада. Загальнодоступними мають бути: головні документи, які регулюють діяльність місцевої влади (закони, статут, положення, бюджет, тощо); інформація про заплановані засідання ради, комісій, інших робочих засідань; графік роботи посадовців і органів